

РУНІ

Беларуская газета ў Вільні

ISSN 1392-7671 № 59 красавік-травень 2008 г.

Адраджэнъне іерархіі Беларускай Аўтакефальтай Праваслаўнай Царквы

Надыйшоў дзень, да якога рыхтавалася ўся Беларуская Аўтакефальтная Праваслаўная Царква (БАПЦ) у эміграцыі. 11 траўня 2008 г. адбылася хіратонія (высьвячэнне) архімандрита Святаслава ў япіскапы (съвецкае імя – Вячаслав Логін).

Пасля адыходу ў іншы съвет Першагаэрхара БАПЦ Мітрапаліта Ізяслава БАПЦ у эміграцыі асірацела. Ад дня съмерці Мітрапаліта Ізяслава (26 лістапада 2007 году) быў апекуном БАПЦ архіяпіскап Уманьскі і Дэтройтаўскі Аляксандар.

10 траўня 2008 году, у суботу, у Катэдральным Саборы Святога Кірылы Тураўскага ў Брукліне, адбылася вячэрняя архіярэйская Богаслужба, на якой адбылося “нарачэнне” - абяцацьне Богу, перад прысутнымі съвтарствам і паraphіянамі быць слугой Богу і людзям, кіраваць прыходамі, съвтарствам і вернікамі, назіраць і навучаць прапаведаць Слова Божае і выконваць Законы Божыя.

На нядзелью, 11 траўня 2008 году, прыпадае съвята Святога Кірылы Тураўскага, чыё імя носіць Катэдральны Сабор. Адбылося вялікае і ўрачыстае съвята. У гэты цёплы, сонечны дзень съвята атрымалася. Мусіць, Богу было патрэбна, каб высьвячэнне архімандрыта Святаслава ў япіскапы было ў дзень съвята Святога Кірылы Тураўскага.

Праз адраджэнъне іерархіі БАПЦ у эміграцыі нашы царквы атрымалі новае дыханье, БАПЦ уваскрасае так, як і Ісус Хрыстос Уваскрос. Мы, вернікі БАПЦ, верым, што Ісус Хрыстос Уваскрос, верым, што ўваскрэсьне і наша БАПЦ, а зь ёй уваскрэсьне наша мова, культура і наша Радзіма Беларусь.

Пасля асноўнага абраду хіратоніі і віншаваньня съвтарствам новага япіскапа Святаслава была адпраўлене Малітва ў гонар Маці Божай і ўсіх Маці, якія далі нам жыцьцё.

Съвята працягвалася ў паraphіяльной залі на першым паверсе, дзе “Сястрынства” нашага Сабору прыгатавала пачастунак. На гэтым абедзе прысутнічалі госьці з Нью-Ёрку, Нью-Джэрсі, Кліўленду і Канады, было больш чым 100 чалавек. Першым павіншаваў япіскапа Святаслава Расьціслаў Гарошка – Старшыня Паraphіяльной Рады Катэдральнага Сабору Святога Кірылы Тураўскага ў Брукліне. Вялікую падзяку выказаў прысутным япіскапам і ўсіму съвтарству Сакратар Канстыторыі БАПЦ – Якуб Сапяжынскі, ён цёпла вітаў нашага новага япіскапа Святаслава.

З падзякай прысутнаму съвтарству і віншаваньнем выступілі Старшыня Паraphіяльной Рады Паraphіі Святое Жыровіцкае Іконы Божая Маці з Гайлэн Парку - Віктар Дубяга і Старшыня Паraphіі Святога Кірылы Тураўскага з Таронта (Канада) - Міхась Тапуной.

На съвяточным абедзе прысутнічалі і нашыя палітычныя дзеячы: Івонка Сурвілла - старшыня Рады БНР; Зянон Пазняк - старшыня БНФ; Вячка Станкевіч - старшыня Галоўнай Управы БАЗА. Усе яны выказалі слова ўдзячнасці съвтарству нашай братнія Украіны ды цёпляя, добрыя пажаданні ўладыку Святаславу, здароўя і сіл для працы на Божай ніве.

Архіяпіскап Аляксандар у сваім віншаваныні ўладыку Святаславу даў добрыя парады, выказаў пажаданні, дзе ён нагадаў, што “Дзень 11 траўня 2008 году ёсьць не падвойнае съвята, а трайное, ад гэтага дня – пачатак новага адраджэння БАПЦ у эміграцыі”.

ЛІНА САГАНОВІЧ, belaoc.org

Малітва за Вільню па-беларуску

У Вільні дзякаваць песьнямі і малітвамі Святой Дзеве Марыі за клопат пра горад - старая добрая традыцыя. Першыя ўрачыстыя малітвы да Дзевы Марыі прагучалі 18 траўня 1706 г. пасля Віленскага пажару. Стараннямі супольнасці Віленскай парафіі Святой Тэрэзы, якая рупіцца пра Вострабрамскую съвятыню, сёлета 16, 17 і 18 траўня ў Вострай браме прайшли дні “Малітвы за Вільню”. Другі дзень гэтага съвята прысьвечаны модлам за адзінства горада Вільні і ўзаемную павагу між ягонымі жыхарамі. Менавіта тому ў Вострай браме прагучалі малітвы да Дзевы Марыі на мовах народаў, якія насяляюць літоўскую століцу. Сярод іх была й малітва на беларускай мове, слова якой напісала Тацяна Дубавец.

Горад наш, які ёсьць у нябесах, нябесы якога ёсьць памяць пра пакутнікаў, творцаў, герояў: Антоні, Астах, Іаан, Скарына Францішак, Каліноўскі Кастусь, ксёндз Станкевіч Адам, і Луцкевічы, і Аляхновіч...

Горад наш, які ёсьць на зямлі, а зямлёю якога ёсьць мы; хто належыць табе і цябе сатварае, табою сатвораны будзе.

Дай нам мудрасць, Горад, каб вызначыць межы і месца сваё беларускае роўна з табою, на адлегласці мары прасветлай.

Дай нам голасу чыстага, славіць імя тваё, Горад, тут, цяпер, і далёка, і блізка, і заўтра, і потым, і вечна, - Вільня.

«Віня-Пых» у Вільні

У рамках “турнэ з Віняй-Пыхам” пасля Прагі Й Варшавы перакладчык і выдавец Віталь Воранаў завітаў са сваёй кнігай у віленскі беларускі Дом правоў чалавека.

Першымі з беларускамоўнымі мядзьеведзікамі сустрэліся вучні Віленскай школы імя Францішка Скарыны. І, на думку Віталія Воранава, засталіся задаволенымі.

Між тым аўтар перакладу падкрэсліў, што ў беларускім варыянце ён пастараўся захаваць прынцып Алана Аляксандра Мілна: “Гэтая кніга для дарослых, а не для дзяцей”. У расейскім перакладзе, мяркую літаратар, гэты прынцып знік.

Твор пра Віня-Пыха – першая кніга выдавецтва “Белыя крумкач”. Яна напісаная “тарашкевіцай”, бо, съцвярджае Віталь Воранаў, “наркамаўкай” яе перакласыці было б цяжка. Хоць мова тая самая, аднак слова афіцыйнага лексікану не пасуноць для адэватнай перадачы зъместу першакрыніцы. Малюнкі ў кнізе арыгінальныя, толькі расфарбаваныя. Была спроба таксама стварыць вобраз беларускага мядзьеведзіка ў белай вышыванцы. Аднак выдавец пакінуў яго для наступных выданняў кнігі.

Твор чакаў беларускага перакладу больш за 70 гадоў. Віталь Воранаў перакананы, што кніга трапіла ў Беларусь даволі вялікім накладам у 300 асобнікаў і авалязкова знойдзе свайго чытача.

Рэдакцыя “Руны” па просьбe В.Воранава інфармуе, што кнігу “Віня-Пых” можна набыць у Вільні, звязаны ўшысь па тэлефоне:

+370 63599979 (Валянцін)

ВІЛЬНЯ: ТАДЫ І ЦЯПЕР

Замест флікерызацыі

літоўцы рамантуюць і асьвятляюць дарогі. Паводле інфармацыі Міністэрства транспарту і камунікацыяў Літоўскай Рэспублікі, за трох месяцы колькасць загінульных у аварыях скарацілася на чвэрць у параўнанні з такім жа самым перыядам летас. Супрацоўнік Дырэктрыі аўтадарог Літвы Антанас Чарашка паведаміў, што гэта – вынік павышэння адказнасці кіроўцаў. Зъменшыць колькасць съмерцяў у аварыях дапамагла не флікерызацыя насельніцтва, а павелічэнне памеру спагнаннія за парушэнні, а таксама ўвага палітыкаў і сродкаў масавай інфармацыі да проблемы. Напачатку красавіка адмысловая Камісія па бяспеке дарожнага руху зазначыла, што ўсё яшчэ вялікую трывогу выклікае съмяротнасць веласіпедыстаў і пешаходаў (яны складаюць дзівзе траціны ўсіх загінульных на дарозе). Кіраўнік Дырэктрыі аўтадарог Літвы Віргаудас Пуоджукас паабяцаў, што будучы адрамантаваны амаль 20 скрыжаванніяў і асьветленыя каля 40 кіляметраў небяспечных участкаў дарог. Таксама плянуюцца акцыі асьветы для пешаходаў і веласіпедыстаў, скіраваныя на тое, каб больш людзей насліла флікеры. Для бяспекі на дарогах краіны сёлета з 1 кастрычніка адновяць і вылучаць у асобнае падраздзяленне Дарожную паліцыю. Пакуль што абавязкі аўтайнспектараў у Літве выконваюць звычайнія паліцыянты.

Літва ня зможа падоўжыць

тэрмін працы Ігналінскай атамнай электрастанцыі. Такую думку выказаў у Сэйме Літоўскай Рэспублікі старшыня Эўрапарлямента Ханс-Герт Потэрнінг, які знаходзіўся 26 красавіка ў Вільні з візитам. Прэзыдэнт Літвы Валдас Адамкус спадзяваўся, што Эўразвяз улічыць усе складанасці сітуацыі ў сферы энергетыкі пасля закрыцця другога блоку Ігналінскай АЭС у 2009 годзе. Пры гэтым Адамкус запэчаніў сіпікера Эўрапарлямента, што Літва будзе выконваць абавязкаўства, прынятые краінай пры ўступленні ў Эўразвяз. Якраз на гэта ў зрабіў націск Потэрнінг падчас свайго выступу ў Сэйме, нагадаўшы, што Літва

абавязалася ў 2009 годзе закрыць адзіную на Балтыцы атамную электрастанцыю. Кіраўнік Эўрапейскага парлямента прызнаў, што Прыбалтыка з'яўляецца гэтак званай “энергетычнай выспай”, не інтэграванай у эўрапейскую энергасистему. Пры гэтым Потэрнінг дакліраваў Літве дапамогу з другіх краінай. Ён падкрэсліў, што ў Лісабонскую дамову, якая цяпер ратыфікана ў Літоўскім Сэйме, уваходзіць панятак “энергетычнай салідарнасці”, а гэта значыць, што праблемы энергетыкі Балтыі кlapоцяць увесы Эўразвяzu.

Ватыканскі съвятар Стасіс Жыліс

атрымае літоўскае грамадзянства. Гэта пастанавіла Камісія па грамадзянстве Літоўскай Рэспублікі. У паседжанні Камісіі браў удзел прэзыдэнт Літвы Валдас Адамкус. Камісія абмеркавала прашэнне пра наданьне грамадзянства Літоўскай Рэспублікі ў парадку выключэння ксяндзу Стасісу Жылісу. Съвятар уганаваны знакам пашаны дзяржаўнага ўзроўню за сваю актыўную дзеянасць за мяжою. Ён з 1959 году працуе ў папскай калегі ў Рыме. Ксёндз у свой час браў чынны ўдзел у падрыхтоўцы візвыту панціфіка Яна Паўла II у Літву. Стасіс Жыліс дапамагае літоўскай эмігранцкай супольнасці падтрымліваць цесныя стасункі з мэтраполіяй. Прашэнне прэзыдэнту пра наданьне грамадзянства Літвы Стасісу Жылісу ў парадку выключэння падпісалі архібіскуп Віленскі Аўдрыс Юозас-Бачкіс, прадстаўнік управы Сусветнай літоўскай супольнасці Габрыэлюс Жамальніс, рэктар літоўскай папскай калегі Св. Казіміра Пятрас Шурсы, амбасадар Літвы ў Італіі Шарунас Адамавічус і іншыя.

Літва стала адзінай

з 27 дзяржаваў, якія выказала афіцыйны пратест мандату на перамовы Эўразвязу і Расейскай Фэдэрацыі. Літоўскія дыпламаты, палітолягі і палітыкі былі гатовыя спыніць абмеркаваныне дамовыя пра супрацоўніцтва паміж Эўразвязам і Расейскай Фэдэрацыяй. Літва вылучыла частыры дэкларацыі з патрабаваннямі, якія павінны стаць састаўной часткай мандату на перамовы з Расейскай Фэдэрацыяй. Літоўскія дыпламаты

вымагалі гарантыву ўнівергетычнай бяспекі, аднаўлення працы нафтаправода “Дружба” і вырашэння замарожаных канфліктаў у Грузіі і Малдове. Таксама Літва патрабавала юрыдычнай дапамогі Расеі ў рассыльдаванні зынкнення літоўскага прадпрымальніка Станіславаса Юцуса ў Калініградскай вобласці і гарантывім супрацоўніцтва Расеі ў рассыльдаванні крымінальных справаў пра дзеяньні савецкіх узброенных сілаў 13 студзеня 1991 г. ў г. Вільні і пра расстрэл рыскім АМА-Пам літоўскіх памежнікаў 31 чэрвеня таго ж года ў г. Мядзінікай. Літва таксама імкнулася да таго, каб да мандата на перамовы дадавалася дэкларацыя пра кампенсацыю шкоды асабам, што былі дэпартаваныя з краінаў Балтіі падчас савецкай акупацыі.

Восьмы “Тыдзень польскага кіно”

адбыўся ў Вільні. Фестываль з такой назвай праходзіць у літоўскай сталіцы ўжо восьмы раз. Сёлета яго распачынала драма Анджэя Вайды “Катынь”. Прэм'ера гэтага фільма праходзіла 15 красавіка ў Нацыянальным тэатры оперы й балету. На ёй прысутнічаў прэзыдэнт Літоўскай Рэспублікі Валдас Адамкус. Пасля фільму спікёр літоўскага Сэйму Чэславас Юршэнas выказаў спачуваны польскаму народу і родным ахвяраў таталітарнага рэжыму і прапанаваў увекавечыць іхнюю памяць у Вільні. Паўторна фільм Вайды паказвалі 25 красавіка ў двух сталічных кінатэатрах “Forum Cinema” і “Skalvija”. Апроч гэтай стужкі, у праграме фестывалю значыліся фільмы Анджэя Якімовскага, Іаанны Кос-Краўзэ, Крыштафа Краўзэ і іншых польскіх рэжысёраў. На думку кінакритыка Жывіле Піпінітэ, у гэтым годзе польскія фільмы з'яўляюцца да гэтак званага “зывчайнага цуда”, які здольны памяняць жыцьцё паспалітых людзей. На фестываль у літоўскую століцу прыяздзіжала і польская актрыса Ганна Дымна. Гледачам яна вядомая як выкананіца галоўнай жаночай ролі ў фільме “Знахар”.

Рэдакцыя газеты «Руны» прыносиць свае спачуваньні ш. сп-ні Тацине Поклад у сувязі з яе горам - съмерцю бацькі.

БЫВАЙ, ШКОЛА!

16 траўня ў Віленскай школе ймя Францішка Скарыны зьвінёу апошні званок. Сёлете закончылі тут вучыцца 10 юнакоў і дзяўчатаў. Навучальны год закончыўся для іх на дзесяць дзён раней, чым у Беларусі. Дырэктарка школы Галіна Сівалава патлумачыла гэта так:

- У Літве няма канкрэтнай даты, як у Беларусі, а ёсьць канкрэтная колькасць дзён навучання старэйшых і малодшых класаў. А апошні званок лічыцца датай заканчэння вучобы для дванаццатага класа, бо ў панядзелак маладыя людзі ўжо здаюць выпускныя іспыты.

Пры гэтым у школе здаецца толькі адзін іспыт - па беларускай мове. Астатнія выпускнікам даводзіцца трывама ў іншых школах. Зрэшты, на гэтым візыты маладых людзей у іншыя навучальныя ўстановы заканчваюцца: на традыцыйныя алімпіяды вучні адзінай у Прыбалтыцы беларускай школы патрапіць ня могуць.

- Нас ужо колькі гадоў не запрашаюць у Беларусь на алімпіяду па роднай мове, бо тлумачаць, што нам цяжка будзе над тымі матэрыяламі працаўцаць, - скардзіцца Галіна Сівалава. - Дык я заўсёды зъдзіляюся: ня так важна, якое мы месца зоймем, важна ўдзельнічаць і бачыць дзяцей, якія гавораць на беларускай мове. Я нават у вобласць званіла, гаварыла пра гэта, ну вось спадзяюся, што нас хоць на другі год запросяць

хоць у Гародненскую вобласць. Я чула, што ў Беластоку ладзяць сваю алімпіяду. Можа, хоць яны нас запросяць, хоць першы год па-глядзець, паудзельнічаць, хай сабе там якое месца будзе, галоўнае не перамога, галоўнае ўздел! І дзесяцям будзе цікава такая магчымасць адчуць, наколькі мы лепшыя.

Новыя рэпрэсыі супраць СМІ

КДБ назапашвае матэрыялы для другой хвалі рэпрэсій супраць журналістаў. Гэта заяўляла 14 траўня намесьніца старшыні Беларускай асацыяцыі журналістаў Аліна Суравец на прэсавай канфэрэнцыі ў Вільні.

Ператрусы, якія адбыліся ў офісах і кватэрах працаўнікоў "Радыё Рады", "Эўрапейскага радыё для Беларусі" і тэлеканалу "Белсат", будуть мець працяг, лічыць Аліна Суравец:

- Уся тэхніка, якая

трапіла да іх (съледчых органаў - Рэд.) у рукі, - гэта дыскі, кампутары, ноўтбуки, дыктафоны – зараз правяраецца на прадмет пэўнай крамолы.

Паводле Аліны Суравец, усялякая палітычная кампанія, што праходзіць у Беларусі, адгукаецца на незалежных СМІ. Узмачненца ўціск напярэдадні кампаніі і адразу пасыля іх. Журналісты пакутуюць з-за таго, што праста выконваюць сваю працу. Усе спробы сродкаў масавай інфармацыі прад'явіць патрабаваныні праукратуры аказваюцца марнымі, а журналістаў працягваюць цягніць на допыты ў КДБ.

Аліна Суравец нагадала прысутным журналістам, што надоечы быў на допыце прадстаўнік тэлеканалу "Белсат" Эдуард Мельнікаў. Паводле яе словаў, пытаныні, што задавалі Мельнікаў, датычыліся ягонай працы на тэлевізіі.

Наколькі лепшыя навучэнцы школы ймя Францішка Скарыны, можна ўбачыць ня толькі паводле вынікаў будучых алімпіяд:

- Тацьцяна Кавальчук атрымала прэмію за любоў да роднай мовы, - з гонарамі кака Галіна Сівалава. - У гэтым годзе упершыню спадар Валянцін Стэх уручыў вельмі прыгожы Скарынаўскі мэдаль. Мы былі прыемна ўражаныя. Для Беларусі гэта наогул рэдкасць – мэдаль за любоў да роднай мовы.

Загадчыца катэдры беларускай мовы Віленскага пэдуніверситету Лілея Плыгаўка хацела-б бачыць усіх выпускнікоў сваімі студэнтамі. Аднак чатыры з іх ужо паступілі ў беларускія ВНУ. Такая дамоўленасць існуе паміж міністэрствамі адукацыі Беларусі і Літвы. З шэрагу навучальных накірункаў попытам абітурыентаў карыстаецца эканоміка, медыцына, замежныя мовы і інфармацыйныя тэхналёгіі.

Галіна Сівалава кажа, што большасць маладых людзей, адчуваючыся ў Беларусі, вяртаецца назад у Літву. Дзяўчата, наадварот, застаюцца, бо выходзяць замуж. Міжтым, съцвярдждае дырэктарка, дзяржаўныя межы навучэнцам школы ймя Францішка Скарыны зусім не перашкаджаюць:

- Яшчэ-б мае беларусы з нашай школы не лічылі Беларусь Эўропай!

"НАША НІВА" у кантэксце віленскай культуры

Менавіта падгэткай назовай у выдавецтве Віленскага пэдагагічнага ўніверситета выйшла летас як накладам у 250 асобнікаў кніга, складзеная з матар'ялаў навуковай канфэрэнцыі, прысьвечанай 100-годзьдзю заснавання газеты "Наша Ніва" - газеты, першы нумар якой пабачыў сьвет 10 лістапада 1906 г. і якая "на працягу 9 гадоў зъяўлялася цэнтрам беларускага нацыянальнага жыцця", "імкнулася ўзняць сацыяльны прэстыж беларускай мовы, нагадваючы чытачам, што ў ВКЛ гэта мова мела статус дзяржаўнай, што менавіта на ёй пісаліся законы".

У кнізе зъмешчаныя паведамленыні беларускіх і літоўскіх аўтараў, а таксама ўрывак з кнігі Лявона Луцкевіча "Вандроўкі па Вільні". Шмат увагі надаецца ролі братоў Івана і Антона Луцкевічаў, Аляксандра Ўласава, Вацлава Ластоўскага ў заснаванні і выданні газеты, падкрэсліваючы значэнне Вільні як цэнтра культурнага і грамадзкапалітычнага жыцця Літвы і Беларусі.

Уклала выданьне загадчыца Катэдры беларускай філалёгіі й міжкультурных камунікацыяў Лілія Плыгаўка:

- Гэта ў нас была канфэрэнцыя навукова-асьветніцкага характару, і ніхто не зъбіраўся рабіць публікацыі. А потым Саюз Пісьменьнікаў Літвы сказаў: грошы вам дадамо! Я пачала турбаваць выступаўцяў. Хаця ня ўсе даслалі. Вось Глеб Лабадзенка меў вельмі цудоўнае выступленне пра Вільню, аднак паленаваўся даць. Шкада...

Замовіць кнігу можна па адрасе:
belfil@vpu.lt альбо (8-5) 260 78 86 (факс)

Віталь Воранаў: На эміграцыі самы плённы занятак – кнігавыдавецтва

Перад прэзэнтацыяй “Віні-Пыха” ў Беларускім дому правоў чалавека Віталь Воранаў распавёў рэдактару “Руны” пра свае жыццёвыя прыярытэты і перакананьні. І, натуральна, пра кнігу.

- Спадар Віталь, як Вам удалося ў 25 год стаць адначасова выдаўцом, паэтам і перакладчыкам?

- Мне так здаецца, я ўвесь час дараставаў. Выходзівалі мянэ першыя два гады дзед з бабай ў вёсцы Вудзіла Глыбоцкага раёну. У гэтай вёсцы ўжо тады было мала дзяцей. А калі былі, то толькі ўлетку, калі прыяжджалі на вакацыі. І так атрымалася, што маімі адзінімі сябрамі былі дзяды і бабы. І паслья, калі я ўжо трапіў у дзіцячы садок, хаця я вельмі неахвотна туды хадзіў, то я ўжо нікік ня змог контакту з лавіць зь дзецьмі. Нікага паразумення не было, бо мне заўсёды здавалася, што яны малодшыя.

- Калі й чаму Вам давялося эміграваць?

- Эміграцыя – гэта быў выбар ня мой, а бацькоў. Мне было дванаццаць гадоў, калі яны вырашылі зь Беларусі зъехаць. Паслья выбараў яны неяк прадчувалі, што гэтак усё аблічнічацца. Гэта быў 95-ты год, яшчэ не было 96-ага. Прычыны палітычна-эканамічныя, як даволі часта тады было. Там у замежжы для беларуса адкрываецца цалкам іншы съвет, па-іншаму асэнсоўваецца і Радзіма, і мова. З гэтага пачалося.

- Дзе Вашая сям'я асела на самым пачатку?

- Пад Познанем, у познаньскай вёсцы, гэта вялікапольскі рэгіён. Я ня меў контактаў зь беларусамі гадоў пяць. Калі я ўжо пайшоў быў у інстытут, то знайшоў-такі контакт, бо туды прыехала шмат суайчыннікаў. Яны навучаліся па польскіх праграмах, але гэта былі съядомыя нашыя беларусы, якія праста карысталіся са свайго польскага паходжаньня. Вось з гэтага нарадзілася ярганізацыя “Беларускі культурна-асьветніцкі цэнтар”, і выдавецтва “Белы Крумкач”. Я засноўваў іх разам з сябрамі і стаў кірауніком. І так вельмі

хутка мінула пяць гадоў ужо. Напачатку было даволі цяжка, але маладым усё лёгка дәецца, бо на энтузіазме. Хаця без дапамогі праўніка, без дапамогі старэйшых калегаў мы дойді час валтузіліся з судом, але нас такі зарэгістравалі. І з таго пачалося. Сыпраша мы шукапі профіль, ці працаўца для паліякі, набліжаць да іх беларускую тэматыку, ці то беларусам нашым вяртаць беларускую культуру. Але на эміграцыі самым плённым занятыкам, здаецца, якраз і ёсьць кнігавыдавецтва. Паслья пяці гадоў я ўсьведамляю, што гэта самы вялікі ўнёсак, які можна зрабіць на эміграцыі.

- Кніга “Віні-Пых” – гэта Ваш першы такі плён?

- Наогул гэта другая кнішка, але майго выдавецтва – першая. Але ўжо цяпер ведаю, што не апошняя. Да канца гэтага году ў выдавецтві пляне ўжо рыхтуюцца да друку трох кніжак.

- Вы сказали “майго выдавецтва”...

- Маё выдавецтва – адна-асабовае. Яно зарэгістравана ў Познані. Я даю працу па розных частках падрыхтоўкі кніжкі

да выданьня іншым фірмамі ці іншым асобам, а само выдавецтва мае аднаго працаўніка, аднаго дырэктара – мяне. А ўсё запачатковала кніга “У чаканыі Гадо” Сэмюэла Бэкета. Яна выйшла ў Логвінаве ўжо гады трох таму.

- І цяпер “Віні-Пых”. Думаю, не памылюся, калі скажу, што дастатковай колькасці беларусаў імя “Віні-Пух” падасца больш натуральным.

- Зразумела. Мне таксама вось гэтае “Віні-Пых” дойді час муляла, нават калі пераклад ужо быў гатовы, я працягваў кацяць “Віні-Пух”. Ну, гэта павінна асесці недзе ў съядомасці. Гэта асацыяцыя зь Віні-Пухам чыста расейская. Хаця ўчора набыў літоўскі пераклад, назва якога гучыць “Mikė Rūkuotukas”. Першая частка – гэта ўласнае імя, а другая значыць “пухнаты”. Гэта практична калька з расейскай мовы, бо гэта толькі адно асэнсаваньне ангельскага імя мядзьведзіка, якое даў Заходэр. У іншых мовах – чэскай, вугорской – яно перакладаецца інакш, напрыклад, “мядзьведзік Віні”. Падчас працы перакладчык мусіць

кіравацца толькі арыгіналам. Калі я перакладаў ангельскі арыгінал, тэкст Заходэр я ня ведаў, толькі памятаў нешта з савецкага мульціка.

- Апрача трах кнігай, што ў Вас яшчэ заплянавана да выдачы?

- Трэба яшчэ зрабіць другую частку гэтай кнігі “Пыхава апушка”, бо пакуль выдадзеная толькі першая частка.

- Як, думаеце, кніжка будзе разыходзіцца сярод беларускіх дзяцей?

- Спадзяюся, што яна будзе гэткай-жэ даступнай, як і кніжкі, што выдаюцца ў Беларусі. Вось былі такія хваліваныні – асабліва “Наша ніва” выказавала – што, маўляў, навошта рабіць працу, якая так і так не даедзе ў Беларусь. Я стараюся рабіць усё, каб запярэчыць гэтай думцы. Гэта памылка лічыць, што калі нешта выдаецца па-за межамі Беларусі, то гэта страта часу і грошай. Таму што вельмі важна, што на эміграцыі таксама павінны выдавацца кніжкі, і гэта мае вялізарнае значэнне для самой эміграцыі. Калі я казаў эмігрантам пра гэткі камэнтар, то яны зьдзіўляліся і абражаліся часта. Для нашага кнігадруку гэта традыцыя, бо першыя кнігі зъявіліся ў Празе, паслья ў Вільні, а ўжо паслья – далей.

Віталь Воронаў – літаратар, перакладчык, выдавец. Нарадзіўся 18 сакавіка 1983 году ў Менску. Сузансавальнік і старшина “Беларускага культурна-асьветніцкага цэнтра ў Познані” і выдавецтва “Белы Крумкач”. Студэнт Універсітэту імя Адама Міцкевіча ў Познані і Заходняческага Ўніверсітэту ў Пльзені. Перакладчык “У чаканыі Гадо” Сэмюэла Бэкета і “Віні-Пыха” Алана Мілна на беларускую мову. Адзін з рэдактараў літаратурнага часопісу “Пазытычныя сшыткі” (Гнезна, Польшча). Піша і публікуе пераважна прозу, але таксама вершы і п'есы. Займаеца жывапісам і літаратурнымі перакладамі з англійскай, чэшскай і польскай мовай. Цяпер жыве ды навучаецца ў Чэхіі.

Чарнобыльскі боль у кожным сэрцы

Жыцьця было не шкада...

Няма такога чалавека, які-б нічога ня ведаў пра дату 26 красавіка 1986 г.

У той дзень жыцьцё йшло як зайдёды, і ніхто ня думаў пра тое, што сталася: у 1:23:40 адбыліся два выбухі на чацвёртым энергаблоку Чарнобыльскага ядернага рэактара. Выбух рэактара быў вынікам эксперыменту, які праводзіўся з мэтай праверкі праектавага рэжыму для працы ў тым выпадку, калі зынкне зневіснае электразабесьпячэнне. Гэта страшэнная падзея нагадвае пра сябе ў сёньня і ня дасьць забыцца на сябе яшчэ не адно дзесяцігодзьдзе. Радыёактыўная хмара прайшла над эўрапейскай часткай СССР, Усходній Эўропай, Скандинавіяй, Вялікабрытаніяй, усходній часткай ЗША. 60 адсоткаў радыяціі асела на тэрыторыі Беларусі.

Варта меркаваць, што адной з асноўных прычынаў фатальнага распаўсюду радыяцыйнага забруджвання была неінфармаванасць людзей. Ліквідаторы аварыі без усялякіх перасыярогау давалі свае рэчы з радыяцыйным фонам сваім дзесяцям, што прыводзіла да захворванняў, а ў некаторых выпадках і да дзіцячых смерцяў...

У чым-жа крыецца прычына таго, што меры па захоўванні бяспечкі й эвакуацыі людзей з забруджаных тэрыторый ажыццяўляліся несвоечасова? Сытуацыя значна пагаршалася таму, што інфармацыю наогул стараліся скаваць ад людзей. Факты съведчаць пра недараўальнную халатнасць: ня быў, напрыклад, выкарыстаны спэцыяльны ахоўны шчыт. Спасылаліся на тое, што ён не прайшоў выпрабаванняў. Разам з гэтым ахоўная актыўнасць праявілася аж занадта: адмысловым чынам радыяцыйную хмару "мэтазгодна" перанакіравалі, і замест Масквы яна пайшла на тэрыторыю Беларусі. Жудасна тое, што асобныя прыёмы, у прыватнасці, тэхналёгія сонечнага паветра, "абаронцы" былі здольныя выкарыстаць, каб забяспечыць адно сябе, а што да іншых – на гэта ўвага не звязралася.

Адзінм вінаватым у трагедыі варталічыць

тагачасны савецкі ўрад, які не лічыў сваім абязядкам клапаціцца пра жыцьцё людзей. Каля 200 000 чалавек было эвакуавана з забруджаных тэрыторый. Колькі ліквідатораў наступстваў выбуху на ЧАЭС расплаціліся ўласным здароўем за дзяржаўную бязьдзейнасць?..

Прайшло ўжо больш за 20 гадоў, некаторыя

радыяцыйныя

элементы распаліся да больш простых, але яны ўсё ж яшчэ пахаваныя ў нашай глебе. Напрыклад, радыяцыйны стронцый зъяўляецца адным з найважнейшых забруджвальникаў акаляючага асяродзьдзя. Гэта значыць, што жыць з чарнобыльскай спадчынай давядзенца яшчэ нашым дзесяцям і ўнукам.

Але апошнім часам здаецца, што шмат людзей, якія маюць непасрэднае дачыненне да энергетыкі, увогуле не жадаюць тримаць у сваёй памяці той урок, які нам выклала Чарнобыль. Яны не бяруць у разлік ні тыя наступствы, ні тыя людскія страты, якія адбыліся дзякуючы гэтаму... У іхных плянах - будаўніцтва чарговай АЭС. Ці не хапіла ім аднаго Чарнобыля? Ці ім даспадобы наступствы аварыі?

Усяму віно «заразны» прыклад Захаду. Калі там атрымліваецца будаваць больш-менш бяспечныя станцыі, гэта ні ў якім выпадку не азначае, што і ў Беларусі існуе гэткі самы патэнцыял. Сёняня Рэспубліка Беларусь наўрад ці знаходзіцца на адным узроўні эканамічнага разьвіцця з краінамі Эўропы, таму нельга раунаць магчымасці, а таксама нельга ставіць нечыя асабістыя амбіцыі на чале праблемы. Сёняня можна выкарыстаць іншыя навуковыя распрацоўкі, якія зъяўляюцца практычна бяспечнымі ў парунаўні з рэактарам. Напрыклад, сёньня магчыма вельмі прадуктыўна выкарыстоўваць энергію паветра, будаваць гідраэлектрастанцыі, для гэтага ёсьць усе умовы, увогуле, яшчэ шмат навыкорыстаных рэурсаў.

Дык чаму-б не заняцца распрацоўкай гэтых праектаў? Ці яны ня маюць перспектываў? На мой погляд, за экалагічнымі тэхналёгіямі - будучыня.

Наша краіна па радыяцыйных паказчыках знаходзіцца пасьля Японіі, якая вытрымала ядзерную бамбардыроўку. Ці людзям сябе не шкада, ці што? Адным з чалавечых інтынктў зъяўляецца інтынкт самазахоўвання. Ці ён не існуе у ХХІ стагодзьдзі? Яшчэ хачу нагадаць, што на мяжы зь Беларусью плянецца будаўніцтва магільніка атамных адходаў! Месца размяшчэння магільніка будзе знаходзіцца на адлегласці 3-4 км ад мяжы з Беларусью на пляцоўцы Стабацішкес каля Ігналінскай АЭС. Раней-жа плянавалася размясціць яго на адлегласці 1-2 км. Амбасадар Літвы ў Беларусі Эдмінас Багданас на сустэрэчы ў Менску падкрэсліў, што беларускі бок цалкам задаволены вынікамі перамоваў. У сковішчах будуць знаходзіцца адходы малой і сярэднай радыёактыўнасці. Ці не зашмат для нашай шматпакутнай краіны радыяцыйных рэчаў?

Я лічу, што ў дадзеным выпадку кожны павінен для сябе вырашыць, якую будучыню ён жадае для сябе і свай краіны... Ці вартыя гэтыя гроши таго, каб за іх плаціць чалавечым жыцьцём?

МІЛНА НОВІКАВА

У выніку аварыі адбыўся выкід радыяцыйных рэчаў, у тым ліку ізатопаў урану, плутонію, ёду-131 (перыяд паўраспаду 8 дзён), цэзію-134 (перыяд паўраспаду 2 гады), цэзію-137 (перыяд паўраспаду 30 гадоў), стронцыю-90 (перыяд паўраспаду 28 гадоў).

А ПАЧЫНАЛАСЯ ГЭТА ТАК...

Ад якога часу я стаў выпісваць і чытаць газэту "Літаратура і мастацтва" - дакладна ня памятаю. Затое добра памятаю, што недзе ў першай палове ліпеня 1985 году я нечакана для сябе атрымаў адкрыты ліст за подпісам невядомага тады мне лекара Валдаса Банайціса з Новай Вільні. У гэтым лісьце паведамлялася наступнае: "Прыпадкова трапіў да мяне нумар "ЛіМ" з Вашым адресам. Ці бываеце Вы ў Нова-Віленскай кнігарні, дзе ёсьць беларускі аддзел?". І... адрес кнігарні.

Я вырашыў адгукнуцца. Між намі завязалася перапіска. У сваім наступным допісе, датаваным 20 ліпеня 1985 г., Валдас Банайціс пісаў: "... Якраз троны гады таму, у ліпені 1982 году, я трапіў у беларускія кнігарні Мядзельскага раёна, а ў лістападзе зрабіўся кніганышам, і цягну гэты пакуль што прыемны цяжар. Цягну літаральна і пераносна, і падзяліць ня маю

з кім...". Менавіта вось гэтыя "...і падзяліць ня маю з кім..." і закранулі тады мяне за жывое.

Наша першая сустрэча адбылася ў «Чырвоным Крыжы» на вул. Цілта ў Вільні, куды Валдас трапіў неўзабаве з пазваночнікам. Там мы абмеркавалі нашы пляны, у прыватнасці, ц'вёрда вырашылі паспрабаваць выйсці на іншых падпішчыкаў "ЛіМ", павялічыць колькасць беларускіх пэрыядычных выданьняў у кіесках "Саюздруку", арганізаваць вечарыну, прысьвечаную Цётцы (Алаізе Пашкевіч) у Нова-Віленскай кнігарні і г.д.

Я заняўся пошукам падпішчыкаў, Валдас – павелічэннем колькасці беларускіх пэрыядычных выданьняў, галоўным чынам "Літаратуры і мастацтва", у кіесках...

У хуткім часе высьветлілася, што адресы падпішчыкаў можна атрымаць толькі ў Менску. Сазваніўся з начальнікам

экспедыцыі Прычыгуначнага паштамту. Ён парадай не пад'ехаць да яго і на месцы ўсё аблеркаваць. Каб паскорыць справу, я аформіў сабе камандзіроўку і паехаў у Менск.

Атрымаўшы, нарэшце, доўгачаканыя адресы (усяго нешта блізу 60-ці) я вырашыў разаслаць па іх навагоднія віншаваныні.

У ліку першых, хто адгукнуўся тады на іх, былі Янка Багдановіч, Юры Зімнікі, Ніна Ляшкевіч, Вера Шастак, Марыя Маслоўская, Галіна Кульбіцкая, Алег Аблажай і Хрысціна Балаховіч.

Яшчэ да паездкі ў Менск, я, дзякуючы Адаму Мальдзісу і Анатолію Сідарэвічу, пазнамёруўся з Лявонам Луцкевічам і Галінай Войцік. Крыху пазней, ужо па выніках сваіх віншаваньняў, – з Зоськай Верас, Аляксеем Анішчыкам, Сяргеем Карабачом, Мікалаем Матачом, Міхасём Санько, Леакадзіям Мілаш, Галінай Альшэўскай.

Валдас Банайціс распачаўтым часам барацьбу за павелічэнне колькасці беларускіх газет і часопісаў у кіесках "Саюздруку", па-ранейшаму пільна сачыў за своечасовым палаўненнем новымі выданьнямі адкрытага яго намаганьнямі ў Нова-Віленскай кнігарні аддзела беларускай кнігі. Дарэчы, яго ж намаганьнямі вуліца Кутузава ў Новай Вільні была перайменавана пазней ў вуліцу Алаізы Пашкевіч (Цёткі).

4 чэрвеня 1986 г., таксама з ягонай ініцыятывы, у кавярні "Літаратура" ў Вільні, адбыўся літаратурны вечар, прысьвечаны супольным лёсам літоўскай і беларускай літаратуре, а 15 ліпеня таго ж году ў Нова-Віленскай кнігарні – юбілейны вечар, прысьвечаны 110-годдзю Цёткі.

Кола знаёмых мне у Вільні беларусаў стала паступова пашырацца.

**Працяг будзе
ВАЛЯНЦІН СТЭХ**

Шлях да Катынскага лесу

Працяг. Пачатак у №№ 54-58

"Вызваленіне" пачынаецца

Так і жылі мы, пад пільнымі вокаў нашых узгадавальнікаў, ня ведаючы, што робіцца па съвеце, прыгнечаныя няўломна атмасфераю пагрозы, якая, нягледзячы на мажлівасць абязканкі нашых уладаў і іхняе крывадушныя су比亚шаньні, як атрутныя чорныя дым атулялі сэрцы й думкі усіх прымусовых жыхароў лягеры.

Аж тут, неяк на пачатку сакавіка 1940 году, як той пярун зь яснага неба, ударыла ў нас непраўдападобная, але так усім павабная вестка, што нас сапраўды хіба маюць звалініць...

У лягер прыехала, быццам з гэтаю мэтай, спэцыяльная камісія НКВД, якая й занялася ліквідацыяй лягераў. Гэтых энкавэдистыўных мы бачылі ўсе на собскія очы, як яны заяжджалі машынамі пад будынкі камандатуры і таму – радасны непакой агарніў усіх нас.

Новая камісія зь месца пачала працу ўкладання новых, хіба ўжо якіх сotyх сьпісаў палонных. Гэтыя сьпісы, апошнія, як нас запэўнілі нашыя ўлады, меліся ўжо быць сьпісаныя "на вызваленіне з палону". Мы паверылі... і, здаецца, ніколі ніхто з такім уздыманем не пералічай сваіх дзядоў і прадзедаў, дзядзькоў і цётак (патрэбных, відаць, энкавэдистам, дзеля хутчэйшага нашага вызваленія з палону). Як мы тымі памятнімі, назаўсёды, сакавіковымі днімі 1940 году!

Праца камісіі пасоўвалася за праўду наўдзіў хутка. Ужо за пару дзён была перапісаная, нарыхтаваная "да вызваленія" першая група афіцэраў чалавек на сто. Ёй было загадана сабраць і

звязаць свае рэчи і чакаць гадзіну выезду. "Шчасліўцы" былі праста не-прывтомныя ад радасці! Мы ж, тыя, што яшчэ заставаліся ў абрыйдлых лягэрных муроў, шчыра зайдзросцілі ім... Гэта ж яны едуць да хаты, да сваіх родных, гэта ж яны будуць нарэшце вольныя! Мы віншавалі нашых шчаслівых сяброў, у соты раз пацікалі ім рукі, перадавалі даручэнні, пхалі ў кішэні незылічоныя лісты да сваякоў...

І вось, пайшла грунтоўная рэвізыя першай партыі палонных, у маршавай калёне, пад аховою моцнага канвою – пакінула мяжу лягера... Ніводзін зь іх не

пабачыў ужо ніколі ні Бацькаўшчыны, ані сваіх... Але мы гэтага тады яшчэ ня ведалі, і з хваліваньнем чакалі на сваю радоўку.

На наступны дзень была выкліканая іншая партыя афіцэраў, ізоў на сто чалавек. Пры гэткіх самых абставінах выправілі энкавэдисты "на свабоду" і іх.

"Аптымізм" і "пэсымістыя"

Гэтыя штодзённыя "вызваленіні дахаты" новых партыяў трывала праз уесь сакавік і красавік. Кожны, што трапляў на рэшце ў такую партыю, вельмі цешыўся, тым больш, што і "узгадавальнікі" нашыя, і вартайнікі, і канвой, з усъмешкаю, быццам у таямніцы, безупынна падшэпталі нам з усіх баку: «На свабоду едзеце!», або «Дадому едзеце!», даводзячы нас гэтым да блізкага вар'яцца радаснага непакою.

Праўда, былі сярод нас і людзі, што больш цвярдзілі на рэчы, ц'вердзячы, што нас зусім не звалініць, а проста перавозяць у нейкі іншы лягэр, або і ў якую Сыбір на працу. Але мы гэткіх сяброў лаялі "пэсымістамі" і хутка зьбівалі іх моцным аргументам: навошта-б энкавэдистыя мелі нас маніць, кажучы, што вызваляюць нас?

Усё роўна мы-ж у іхнай моцы, і яны могуць зрабіць з намі што хочуць. Што за сэнс так хлусіць? На гэты аргумэнт наўрат і "пэсымістыя" ня мелі што адказаць, і мы, "аптымістыя", заставаліся пераможцамі.

Аднак, як аказалася пазней, нават найчарнайшы з нашых пэсымістых быў яшчэ наўным аптымістам у разважаньнях пра наш лёс і намерах НКВД - гэтае найстрашнейшае налюдзкае ўстановы -

Развіцьцё выбарчых тэхналёгіяў на Беларусі і перспектывы наступных парламанцкіх выбараў з пункту гледжаньня зъдзяйсьненія ў ёй дэмакратычнага транзыту

Падчас прэзыдэнцкіх кампаніяў 2001 ды 2006 гг. сцэнаром для зъдзяйсьненія дэмакратычнага транзыту на Беларусі мог быць наступны: уздел дэмакратычных сілаў у прэзыдэнцкіх выбараў, фіксаванье масавых фальшаваньняў і выйсце народных масаў на мітынгі супраць скажэння волі выбаршчыкаў. СMI, падначаленыя уладам, зларадствавалі пра правал гэтага сцэнара, у нечым ім съледавала і дэмакратычная прэса. На мой погляд, вельмі істотна разабрацца, чым абумоўлена няўдалае зъдзяйсьненіе гэтага сцэнару? Недасканалай стратэгія, ці недастатковым выкананьнем пэўных тактычных мерапрыемстваў? Калі больш падрабязна раскрыць згаданыя мною сцэнар, то ён выглядае наступным чынам: паміж уладамі і апазыцыяй адбываецца моцнае супрацьстаянне. Пры гэтым ва ўладзе рэфармісцкое крыло перамагае над радыкаламі. Тоё ж саме адбываецца і ў апазыцыі. Апошня падзея (невялікая лібералізацыя, у tym ліку выхад на свабоду палітычнаволеных) паказалі, што ва ўладзе маецца моцнае рэфармісцкое крыло, якое пры моцным супрацьстаянні можа ўплываць

альфы і амэгі ўсяго Савецкага Саюзу.

I я “вызваляюся”

У канцы красавіка радоўка “вызваляцца” дайшла нарэшце да мяне. У чароднай партыі нас было 60 чалавек.

Да саме брамы лягэру бальшавікі, выстраенія маўляў “на пачэсную варту” абапал сцежкі, шэптам паўтаралі нам, што мы едзем дадому, усьміхаліся да нас і жадалі ўсяго найлепшага - сапраўдная ідылія!

Але ледзь толькі брама лягэру зачынілася за намі, і ўсялякая лучнасьць паміж намі і нялічнымі ўжо, праўда, сябрамі з лягэру, парвалася, - захоўваныні канваіраў рэзка зъмяніліся. У нямым зъдзіўленыні глядзелі мы, як моцная эскортэ энкавэдистых, абкружыўшы нас літаральна лесам штыхой, пачала пагружаць на машыны, штурхуючы, падмацоўваючы рэзкія слова загадаў моцнаю лаянкай. Машыны адвязылі нас на чыгуначную станцыю, дзе гэткім самым парадкам нас перагрузілі ў моцна закратаўаныя арыштанцкія вагоны, пазачыніўшы на ключы ўсе дзвіверы.

Гэтая нечаканая мэтамарфоза ў захоўваныні энкавэдистых была вядром сцюдзёнае вады на нашыя гарачыя галовы. Бадай усе мы крыху працьверзелі і задумаліся. Вобраз дому пачаў ізноў адтуляцца лёгкаю смугою...

Нават найбольшыя аптымісты мусілі прызнацца, што эксперыменты энкавэдистых з намі нешта не выглядаюць на вызваленіне, а хутчэй наадварот. Але ізноў - навошта-ж было маніць?

Працяг будзе

на радыкалаў. Што тычыцца апазыцыі, то ў ёй наогул пераважная большасць — умеранае крыло. Трэці чыннік звязаны з памерам супрацьстаяння пасля выбарчых кампаніяў. І вось тут, на мой погляд, і ёсьць слабы момант дадзенага сцэнара. Калі казаць пра выбары, то для таго, каб пасля фальшаваньня ў іх выніку ўзьнікла магутнае супрацьстаянне, дэмакратычныя колы павінны перамагаць у галовах людзей. І тут лягічным чынам мы падыходзім да пытання: ці была перамога ў галовах людзей? Усе згодны, што не, бо падчас згаданых кампаніяў было набрана каля 30 адсоткаў галасоў выбаршчыкаў. Далей мы мусім задацца пытаннем: ці гэта абумоўлена недасканаласцю выбарчай стратэгіі, ці дрэнным праектаваннем і выкананьнем тактычных мерапрыемстваў. Са свайго досьведу (а я ўдзельнічаў у 7 розных выбарчых кампаніях, пачынаючы з 2003 года, адных подпісай сабраў каля 5000, і вёў базы дадзеных і іхню аналітычную апрацоўку, што дазваляла мэй камандзе якасна праектаваць і зъдзяйсьніць іх) лічу, што бракуе як стратэгіі, так і тактыкі, але ўсё-ж такі гэта тычыцца больш тактыкі. І прычына, на мой погляд, у tym, што да гэтага часу на Беларусі дэмакраты дрэнно робяць праектаванне кампаніяў, у tym ліку таму, што не абапіраюцца на колькасныя мэтады іх праектавання. Гэтыя метады павінны абапірацца на базы дадзеных пра выбаршчыкаў і іхнюю аналітычную апрацоўку. На жаль, да гэтай пары не створана адзіная база дадзеных па выбаршчыках на Беларусі, хаця такія магчымасці былі ў дэмакратычных сілаў яшчэ з 1992 года, калі БНФ сабрала каля 400000 подпісай за рэферэндум пра пераабраныне Вярхоўнага Савету 12 скліканьня. Калі казаць пра выбары, то розныя дасыледчыкі выдзяляюць розныя напрамкі. Але тут важныя 2 напрамкі: арганізацыйна-масавы (напрыклад, кампанія “ад дзвярэй да дзвярэй”, агітацыйныя пікеты, сустэрчы з кандыдатамі, якія грунтуюцца на колькасных мэтадах), ды СMI і ПР (палітычная рэклама, пропаганда ды ПР). Як гэтыя галоўныя напрамкі судносяцца ў дэмакратычных краінах?

Рэжымы устойлівых дэмакратый

У дадзеным пункце мне б хадзелася заўкрануць краіны ЗША, Заходнія і Цэнтральная Эўропы ды некаторыя іншыя. Дэмакратычны лад у многіх з іх усталёўваўся ад ліберальных эканомік шляхам паступовага пашырэння выбарчага права. Выбарчыя систэмы спрыяюць партыйнаму будаўніцтву, і таму ў гэтых краінах партыі — моцныя выбарчыя машыны, і кандыдат бязь іх падтрымкі ня можа перамагчы на выбараў. Дзякуючы паступоваму развіццю (напрыклад, у ЗША каля 2 стагодзьдзяў) сінхронна развіваліся партыі, як выбарчыя машыны, СMI, заканадаўства ды выбарчыя тэхналёгіі. Так, напрыклад, у ЗША, калі казаць пра арганізацыйна-масавы напрамак, партыйныя машыны вялі ўлік інфармацыі

пра кожнага выбаршчыка на асобных картках, бо тады не было кампьютараў. Не было і такіх магутных СMI, як тэлевізія, не кажучы пра СМС ды інтэрнэт. Не было й такіх тэхнічных сродкаў, як мабільная сувязь, факс, ці проста інтэрнэт. Не было нават аўтамабіляў. У гэтых умовах такі напрамак, як непасрэдны арганізацыйна-масавы накірунак тактычнага плана кампаніі, быў ня менш важны за СMI і ПР. Гэта вяло да таго, што паралельна ўзделу ў выбараў адбывалася партыйнае будаўніцтва, дзякуючы чаму партыі сталі магутнымі выбарчымі машынамі. З другога боку, маючы у сваіх базах дадзеных інфармацыю пра кожнага асобна ўзятага выбаршчыка, партыі маглі працаўаць з кожным з іх бадай індывідуальна. Больш за тое, маючы вынікі мінультых выбараў, можна было вельмі дакладна вызначаць розныя группы, напрыклад, прыхільнікаў, праціўнікаў, балота, абсантыстаў, што спрыяла больш дакладнаму ўжыванню матэрыяльных рэсурсаў, і ў канечным выніку самой кампаніі, а таксама артыкуляцыі ды агрэгацыі інтарэсаў. Ў ідэале такая практыка дазваляе улічваць інтарэсы бадай кожнага выбаршчыка. Да таго-ж адпаведнае заканадаўства не абмяжоўвала партыйныя выбарчыя машыны ў выдатках сродкаў ды часу агітацыйных кампаніяў. Напрыклад, зараз у краінах Заходнія Эўропы і ЗША на асобна ўзятага выбаршчыка траціцца больш за некалькі ёура. Усе гэта вяло да таго, што пры палітычным праектаванні шырока выкарыстоўваліся колькасныя мэтады, лідэрам тут можна па праве лічыць ЗША. Зразумела, што роль СMI і ПР уесь час падвышалася. Але нават зараз складана сказаць, ці можна толькі за кошт добрых палітэхнолягіі ды вялізных грошаў, укладзеных у СMI, і не абапіраюцься на партыйныя машыны (не выкарыстоўваючы тэхналёгіі, уласцівыя арганізацыйна-масаваму накірунку) стаць прэзыдэнтам узгаданых краінаў. Напрыклад, гэта паспрабаваў зрабіць у 1996 годзе амэрыканскі міліярдэр Рос Пэр. Ен, маючы гроши, наняў лепшых палітэхнолягій, спэцыялістуў палітычнай рэкламы ды ПР, меў і лепшыя СMI, але, ня маючы падтрымкі партыйных машын, не выкарыстоўваў мэтады арганізацыйна-масавага накірунку. Больш за тое, амэрыканцы ў той час стамліліся і ад дэмакратаў, і ад рэспубліканцаў. У выніку ён атрымаў даволі высокі вынік — 16 адсоткаў галасоў, што ўсё-ж такі не было перамогай. Складана сказаць, як будуць зараз разьвівацца выбарчыя тэхналёгіі, але калі казаць пра апошня прэзыдэнцкія выбары ў ЗША, дык дзякуючы некалькім мільёнам валанцёраў, у выніку зъдзяйсьненія шэрагу мерапрыемстваў арганізацыйна-масавага накірунку была пасляхова выкананая кампанія па дасягненні высокай яўкі выбаршчыкаў.

Працяг будзе

ІГАР СУХАРУКАЎ

Адзін дзень у БНР, альбо Мне съняца сны пра Беларусь

Да 90-х угодкаў абеяш-
чынья Беларускай Народнай
Рэспублікі

Я ляжаў у віленскай лякарні, хварэючу на сэрца, і думаў пра Беларусь, каб хутчэй паехаць у родныя пэнаты ды сустрэцца з дзядзем Станіславам Шантарам, якому ўжо за 90 год. Ён празывае цяпер у невялікай вёсачы Крукоўку Докшыцкага раёну.

Дзядзя Стась нарадзіўся ў 1915 годзе у засыценку Харошай Ель, што ў нейкіх чатырох вярстах ад маёй засыянковай хаты ў Вашунаве. Ён на сваім вяку шмат што бачыў і перажыў: удзельнік польскай кампаніі 1939 г., прайшоў два палоны — нямецкі і савецкі, пабываў у Асташкаве, цудам застаўся ў жывых, бо і там расстрэльвалі, як і ў Катыні. Нягледзячы на ўзрост, дзядзя мой мае бадзёры выгляд, рухавы, дапамагае ТБМ сваім парадамі, добра валодае і размаўляе на роднай беларускай мове, не адрокся яе, нават моліца на ёй, зъяўляючыся закрыстыям касыцёла у Порнялішчах. Праўда, цяпер ён ужо дабраеца аўтранспартам на набажэнствы ці фэсты, а раней толькі на сваій “дамачцы”-веліку. Ой, колькі ён “зъездзіў” іх на сваім вяку!

Мяне цікавіла яшчэ й тое, што дзядзя Стась шмат чаго ведае і пра БНР, бо яго бацька Каэтан падзяляў ідэі Беларускай Народнай Рэспублікі, дапамагаў барацьбітам за беларускую справу, хаця сам і ня ўдзельнічаў у адкрытай барацьбе з ворагамі нашага народу.

У хуткім часе мая мара ажыцьцяўлялася, я падлячыўся, мяне выпісалі зь лякарні, адправілі на амбулаторнае лячэнне, і я, ачуняўшы, накіраваўся цягніком у родную Беларусь. Прабыўшы некалькі дзён у родных пэнатах, г. зн. у сваім родным і съятym для мяне засыценку Вашунава, я адвячоркам пехатою накіраваўся “нацыянькі” у Крукоўку на сустречу з дзядзем Стасем (ён — дварадны брат маёй маці). Ішоў я павольна, азіраўся вакол, угледаўся, спыняўся, думаў... На душы і сэрцы у мяне было спачатку маркотна, а потым нейкі цяжар і роспач ахапіл мяне. Меня стала крыўдна за Беларусь, дзе я нарадзіўся, вучыўся, вырас...

На майшчыне, дзе даўней былі хутаркі, засыенкі і вёсачкі, у якіх жылі і працевавалі людзі,

нічога не было. Вакол калгасныя палі, лес, кустоўе, бур'ян у рост чалавека і г.д. Няма чыгуначнага пераезду ѹ будкі, дзе жылі суседзі Швораны (чыгуначнікі), зынікла сядзіба сямейства Бронькай (над ёй цяпер ідзе высакавольтная лінія); адны камяні-валуны засталіся на сядзібе Данілы, заараслы травой і іншыя былыя сядзібы людзей.

У вёсцы Брытаны засталася адна хата Антона Яцкоўскага, але й там нікто ўжо не живе, бо старая памерлі, а сын зъехаў і живе цяпер у бліжэйшым лукашэнкаўскім аграгарадку. Барсукі, які зъяўляецца цэнтрам калгаса “Камсамолец”. Затое тут, у Брытанах, стаяць домікі для чпчол, пасека належыць кіраўнікам мясцовага калгаса. Вось і засынек Харошай Ель, тут нарадзіўся і жыў да нядаўняга часу мой дзядзя Стась. Цяпер тут нікога няма, бо ўсе людзі павыніралі, а калі дзядзя застаўся са сваёй жонкай Соняй адзін (дзеці — дочки Ромця, Броня, Ала жывуць у Латвіі), то пераехаў у бліжэйшую вёсачку Крукоўка, якая стаяць на шляху гасцінца Докшыцы - Глыбокае, дзе пабудаваў сабе хату бліжэй да людзей. Сам засынек Харошай Ель, у тым ліку і хата, дзе раней жыла сям'я Стасі Шантара, у страшэнным выглядзе. Усё пабітае, разгромленае... Нават цымбравіны са студні павыніралі.

Далей на майшчыне шляху вёсачка Пералоі, дзе амаль усе пустуючыя хаты, а быльых хутароў, што

стаялі вакол, і ў паміне няма.

Нарэшце Крукоўка, тут хата, дзе жыве дзядзя Стась з прыкаванай да ложкі жонкай Соней, усё ў парадку. Дзеци па чарзе прыязджаюць з Рыгі і даглядаюць сваю маці. Гэта набожная і добразычлівая сям'я. Адзін з пакоў нагадвае каплічку, і гэта натуральна, бо дзядзя Стась працуе закрыстыям у Порнялішчанскім касцёле, да яго прыязджаюць съвятыя, якія і ў хаце праводзяць набажэнствы.

Здарожыўшыся, я заходжу ў хату, раблю “пахвалёнку”, вітаюся з усімі. Пачаліся адразу размовы пра жыццё-быццё. Адразу на стале зъяўляецца вячэра. Гаспадар прапаноўвае мне зрабіць па чарцы, але я адмаўляюся. Гэта зъдзіўляе спачатку дзядзя Стася, потым ён разумее мяне, што я толькі пасыля лякарні, і ужываць гэтае “зельпе” нельга.

Павячэрнау ўсёй сям'ёй і пагаварыўшы за столом пра сямейныя і побытавыя справы, мы накіраваліся ў асобны пакой, дзе прадоўжылі гутарку ўжо пра палітыку ўвогуле і пра БНР у прыватнасці.

Доўга мы сядзелі і гутарылі пра лёс людзей і Беларусь, пакуль мяне не змарыў сон. Я пайшоў у спальню, дзе для мяне падрыхтаваны быў ложак. Я лёг і соладка заснёу. І прысыніўся мене сон, што я — ўдзельнік съвятавання 90-х угодкаў БНР.

Працяг будзе
ЮРЫ ГІЛЬ

ЮРЫ ВЕСЯЛКОЎСКІ
ВЯСНА

Ужо прыйшоў ён і да нас —

Вясны прыгожы, съветлы час,
Расталі сънежныя пакровы,
Зъяцелі ледзяныя ковы.

Куды на выйдзеш, дзе на станеш,

Усё наўкол, куды на глянеш,

Па доўгай съпячцы ажывае,

Зноў зелянэе, зацвітае.

Вунь ніўка руньню цэтыць вочы,

Вунь радасна ручай плюскоча,

А вунь высокім съпевам звонкім

Нас спатыкаюць жаваронкі.

Але вясна, што нас казыча

Цяплом, — да цяжкай працы кліча,

Яку ў трэба неадкладна Рабіць сумленна і дакладна.

Таму руплівы гаспадар Прыйдзі вясны, як Божы дар,

Цяжкою працай сустракае

І щодрым потам палівае.

Вялікі дзяякай за ахвяраваньні!

Міраслава Русак (Вільня) - LTL 10
Галіна Сівалава (Вільня) - LTL 10
Вольга Саковіч (Вільня) - LTL 100
Сільвастр Будкевіч (Англія) - GBP 30
Канстанцін Ворт (ЗША) - USD 30
Марыя Дземковіч (ЗША) - USD 50
Ірэна Ільчук (ЗША) - USD 30

Рэдакцыя можа друкаваць матар'ялы, што адлюстроўваюць суджэнне толькі іхных аўтараў. Меркаваныні рэдакцыі не заўсёды супадаюць з аўтарскімі пазыцыямі.

Рэдакцыя інфармуе аўтараў, што матар'ялы, надрукаваныя ў “Руні”, могуць быць таксама размешчаныя ў інтэрнэце.

Умовы падпіскі на газэту

Жыхары Літвы (дый жыхары іншых краінаў падчас пробываньня ў Вільні) могуць падпісацца ў сакратара газеты Паўла Саўчанкі (тэл.: 261 62 24). Для жыхароў Літвы кошт падпіскі на год — LTL 30,00.

Жыхары Беларусі могуць падпісацца на газэту, даслаўшы ліст на адрес рэдакцыі. Кошт падпіскі на год — сума ў бел. рублях, эквівалентная USD 10,00.

Падпішчыкі з іншых краінаў могуць падпісацца, даслаўшы на адрес рэдакцыі імянны чэк сакратару газеты Паўлу Саўчанку (Pavel Savchenko). Кошт падпіскі на год — USD 30,00 (EUR 25,00).

РУНІ Беларуская газета ў Вільні
Gudų laikraštis Vilniuje

Выдаецца з 1997 году
Выходзіць адзін раз у месец
Выдавец: Віленскі цэнтар грамадzkіх ініцыяtyvaў “Дэмакратыя для

Беларусі”
Адрас рэдакцыі:
LT-10323 Vilnius-55, Smelio 23-26,
Тэлефоны: (+ 370 5) 261 62 24,
(+ 370) 604 62591

e-mail: hazetarun@gmail.com
Алег Мінкін – літаратурны рэдактар
Сяргук Гаўрыленка – рэдактар
Павал Саўчанка – сакратар

Наклад 500

Адрас для допісаў:
“Руні”, LT-10323 Vilnius-55,
Smelio 23-26, Lietuva – Lithuania